

soud, nepřiváděje s plným důrazem žalobci na vědomí vážnost kroku, jež svou žalobou činí, a neukládá mu plné odpovědnosti zaň. Aby uspokojil theorii svého původce, je umělý, nepřirozený a nenajde už proto porozumění a pochopení v lidu.

Zákon rakouský naproti tomu netheorizuje, vychází z dnešného lidového názoru na žalobu, je přirozený, jednoduší, k žalobci přísnější než uherský, ale za to k žalovanému spravedlivší. Jeho přísnost k žalobci je nejenom dobrým výchovným prostředkem, nýbrž zvyšuje i autoritu soudů a dávajíc pocítěvatí, že ani spor civilní není tak zhola jen věcí, na níž by celek státní neměl zájmu, prospívá i tomuto.

Neváhám tudíž prohlásiti, že úpravu rakouského c. ř. s. v otázkách, o nichž tu řeč, považuji i pro budoucnost za jediný základ, na němž bude lze budovati.

Dr. J. Galla, advokát.

Naše súdnictvo.

Nič neznamená bohatstvo, moc štátna, keď neni spravodlnosti, nič neznamená vojsko, administrácia, keď neni nestranného a spravodlivého súdu.

Keď pozorujeme vlnenie nášho štátneho života, badáme na celej čiare istú nervositu.

Sľobodu, ktorú prinieslo utvorenie našej republiky, mnohí chápu mýlne a nárokujú si práva, ktoré im prislúchať nemôžu, a ktorých uplatnenie znamená utlačenie rovných práv iného, ktorá snaha, keď narazí na odpor, involvuje boj triedny.

Tento stav javí sa mne len u nás, ale vo všetkých štátoch celej Európy, a je čiastočne výsledkom toho otrasenia, ktoré zapríčinila svetová válka.

Som tej mienky, že boj triedny nedosiahol ešte svojho vrholu, a že prestane len vtedy, keď prenikne každého občana nášho presvedčenie, že záujem štátu je i jeho záujmom.

Tento boj umierniť, práva každého občana uplatniť, je povolaná štátna správa, hlavne ale súdnictvo.

Súdnictvo, ktoré stojí nad všetkými stranami, je tou najväčšou oporou štátu, lebo ono je povolané uplatniť právo každého voči každému.

Kde neni spravodlivosti, tam neni spoločenského života, kde neni spoločenského života, tam nemôže byť štátu.

Keď chcem prehovoriť o našom súdnictve, konám milú povinnosť nie len ako externý spolupracovník súdnictva, ale aj ako občan československý.

Nemienim kritikou sprevádzať tých činiteľ'ov, ktorí naše súdnictvo reorganizovali. Želám si len poukázať na tie nedostatky, ktorých najrýchlejšie odstránenie uznávam za potrebné v záujme našej judikatury.

I.

Je známo, že kodifikované sú len jednotlivé čiastky bývalého uhorského práva. — Je tiež všeobecne známo, že každý zákon je nedokonalý. Keď aj zodpoví snáď tej dobe, v ktorej bol usnesený, predsa ostane len mŕtvou literou, a nie je v stave sledovať premenlivý život ľudský, následkom čoho vyžaduje častú opravu a zmenu.

Súdnictvo je povolané nie len aplikovať zákon na právne pomery, ale ho aj vykladať primerane tým pomerom, ktoré riadiť je zákon povolaný.

Mnohé čiastky právneho života sú vôbec nekodifikované, a pravidlom slúži právny zvyk, ktorý sa javí v rozsudkoch najvyššieho súdu.

Tento najvyšší súd je prameňom vedy právnickej, z ktorej čerpá tak sudca, ako i každý právnik. Tento najvyšší súd je povolaný k ustáleniu toho, ako má byť aplikovaný zákon. Najvyšší súd je povolaný ku tvoreniu práva zvykového.

Viem dobre, že reorganizácia najvyššieho súdu narazila na tie najväčšie ťažkosti, ktoré sa zdajú byť neprekonateľnými. Viem, že rozličný právny poriadok, nedostatočná znalosť reči, hájenie jednotnej judikatury, hájenie a zachovanie štátnej autority, kladú na reorganizáciu ťažkú úlohu. A predsa musíme patričných činiteľ'ov upozorniť na terajší stav, ktorému musí byť odpomoženo.

Nazdám sa, že Právnická jednota na Slovensku je povolaná urobiť potrebné kroky, aby dnešný stav bol napravený, aby najvyšší súd bol čím skôr tak doplnený, aby veškerým požiadavkám zodpovedať mohol.

Následkom rozličného právneho rádu v Čechách, na Morave a na Slovensku mal by byť pri najvyššom súde v Brne sriadený slovenský senát.

Boli síce vyslaní zo Slovenska štyria sudcovia, ktorí ale nie sú v stave prekonať ani 1/10 čiastku tej práce, ktorá im z kurrentných pravôt predložená je a bude.

Práceschopnosť tohoto senátu vyžaduje ešte ťažkú reorganizačnú prácu. — V tejto chcem byť patričným činiteľ'om na pomoci, keď poukážem na nedostatky doterajšej organizácie.

Najvyšší súd rozhoduje definitívne nad otázkami, od ktorých závisí materiálna existencia celých rodín; rozhoduje definitívne nad životom a smrťou, následkom čoho sudca, ktorý záležitosť referuje a podáva senátu návrh, musí mať oporu vo svojom spoluprésediacom, iba i v celom senáte, ktorú oporu obdrží ale len v tom páde, keď spoluprésediaci, lebo celý senát zná veškeré pravidlá judikatury slovenskej. Sudca, ktorý tejto opory nemá, cíti sa mnohokrát neistým, čo škodí dobrej judikature, právnej istote a záujmu samého štátu.

Dobrá judikatura vyžaduje odborné vzdelanie sudcov v jednotlivých právnych oboroch, a nietylotoho juristu, ktorý by bol dokonálym odborníkom vo všetkých právnických vedách.

Že do teraz sú len 4 slovenskí sudcovia pridelení, ktorí vzdor ich najväčší úsilovnosti nie sú v stave ani kurentné pravoty vybaviť dl'a dnešného stavu, keď ešte súdnická práca pri mnohých súdoch (ako je na príklad sedria nitrianská) nieje v plnom prúde. — Stá a stá sporov čaká na rozhodnutie, už teraz. Čo bude ale, keď súdnická práca príde do prúdu na celom Slovensku, čo bude, keď preložené bude ohromné množstvo pravôt od kurie budapeštianskej?

Počas vojny suspendovalo sa následkom povolania advokátov do činnej vojenskej služby mnoho tisíc pravôt, ktoré teraz sú a budú otimovené, a v ktorých neni rozhodnuto už viac ako 6 rokov. — Tieto pravoty rozmnožia sudcovskú prácu mnohonásobne a keď najvyšší súd nie je v stave už teraz vyridiť jemu predložené veci, nemožno ani predvídať následky, jestli sa veci zavčasu neodpomôže.

Vidíme v druhom rade :

že dva slovenskí sudcovia sú pridelení ku súkromnému a 2 ku kriminálnemu senátu. — Je úplne vylúčené, aby títo sudcovia, bárs len aj dvaja zasedali spolu v senátoch, ponevác by nemohli svoje referáty pripravovať. — Je vylúčené ale i to, aby českí sudcovia pripravovali referát, ponevác právny rád bývalého Uhorska, dl'a ktorého majú byť spory rozhodnuté, odchyluje sa od rakúskeho a sotva sa najde český sudca, ktorý by úplne znal i judikaturu uhorskú.

Stav je teda ten, že referáty musia pripravovať sudcovia slovenskí, z ktorých len jeden zasedá v senátoch ako referent. Ostatní sudcovia ako présediaci, sú úplne odkázaní na referát tohoto jedného slovenského sudcu.

Táto okolnosť má dvoje zlých strán: poprvé, že slovenský sudca ako referent sotva nájde oporu v senáte, je sám na seba odkázaný a nietyltoho présediaceho, ktorý by mu úplne spoľahlive opomoval, poukázal na prípadné chyby, nietylto možnosti ku utvoreniu a podaniu takého návrhu, ktorý by bol zo všech strán skritizovaný. — A keď je kritika nedostatočná, tedy ten naj-

vyšší súd márne zasedá v senátoch 5 členových, ktoré sú práve preto 5 členové, aby ku spornej právnej otázke päť právnických odborníkov prehovoril mohlo a stanú sa tieto senáty takmer púhou formalitou. Lebo v tomto páde senáty odkázané sú na mienku referenta, ztratila tú istotu, ktorú má garantovať práve tá okolnosť, že sú 5 členové.

Druhá zlá stránka tohoto stavu javí sa v tom, že členovia senátu, keď vidia, že referent je inej mienky ako na pr. tabula ako II. inštancia, pri ktorej zasedajú predsi len 3 sudcovia, mnohokrát váha, je-li táto právna mienka referentova pravá, voči mienke 3 sudcov druhej inštalácie?

Toto váhanie môže byť bezzákladné, ale je predsa len logické, lebo každý z nás skôr uverí, čo vravia 3 odborníci ako to, čo vraví len jeden.

V takomto páde, keď niet v senáte, kto by referenta v jeho mienke podporil, kto by poukázal na správnosť, alebo nesprávnosť jeho referátu, ľahko je možné, že chybný rozsudok bude potvrdený, alebo pravý rozsudok premenený.

Tretia vada tohoto stavu môže sa javiť i v tom, že referent, ktorý stojí pred celým senátom, ako jediný znalec doterajšieho práva, vydobije si takú autoritu, na ktorú sa každý člen senátu spol'ahne, čo zase len vedie k ujme slobodnej záruky.

Štvrtá vada tohoto stavu javí sa v tom, že 2 slovenskí referenti nútení sú pripraviť spory ku najvyššiemu rozhodnutiu z rôznych oborov, raz zo súkromného, raz z trestného, raz zase z obchodného a zmenkového práva atď. A sotva sa nájde sudca a právnik vôbec, ktorý by všetky aj tie najdrôbovejšie odchýlky patričnej judikatury, rovnako dobre znal, a ktorý by ohromný materiál súdnictva bol v stave rovnako ovládať.

Dalo by sa poukázať ešte na mnohé vady dnešného stavu, myslím ale, že aj tieto sú dostatočné ku nahliadnutiu, že dnešný stav je neudržateľný a odpomoc je súrna a neodkladateľná.

Viem, že tieto vady nášho súdnictva sú patričným činiteľom dobre známe, voči čomu sa môžu do istej miery odvolávať na to, že všetko urobili, čo v daných okolnostiach spraviť mohli.

Ako prvú odvetu predložia otázku, odkiaľ vziať sudcov?

Odpoveď je dosť ťažká, ale nie nemožná.

Nájde sa na Slovensku niekoľko sudcov tabulárnych s dlhoročnou praxou, ktorí by dnes pri ich mizerných hmotných pomeroch pensijných radi prijali sudcovské miesta a radi by sa venovali činne svojmu povolaniu. Treba je len príležitosť dať týmto ľuďom na prihlásenie sa a som presvedčený, že sa v dostatočnom počte prihlásia.

Druhá odpoveď môže byť, kde vziať úplne spol'ahlivých československy smýšľajúcich sudcov?

Otázka je chýlostivá, ale riešenie jednoduché. Pri najvyššom súde zasedajú 5 sudcovia. — Jeden český sudca v tomto senáte je úplnou zárukou, že súdníctvo ostane politiky prosté.

Tretia odpoveď môže byť, kde vziať sudcov, ktorí ovládajú reč slovenskú?

Odpoveď: to je otázka len technická. — Dnes pri najvyššom súde všetky spisy maďarské sa prekladajú. Práca je to ohromná, ktorá vyžaduje veľký náklad štátny a početný personál.

Jestli referent a 1 lebo 2 z prísediaciach znajú reč maďarskú a majú príležitosť sa presvedčiť o správnosti referátu zo spisov samých, je vylúčená bársaká neistota. Toto je kontrola, ktorá úplne dostačí.

Som rozhodne za *absolútne uplatnenie úradnej reči slovenskej*, avšak v prechodnej dobe, kým si národ nevychová sudcov svojich, pristúpil by som na to, aby interné jednanie a interné porady najvyššieho súdu konali sa tam, kde to rýchlejšie vecné riešenie vyžaduje, popri slovenskej aj v inej reči, ktorú všetci sudcovia senátu ovládajú. — *Rozsudky a výroky* nech sú vydávané v *slovenčine*, čo mienej nákladu vyžaduje, ako preklady celých aktov.

Uvedené ťažkosti sú teda nie neprekonateľné a preto v záujme doľnej judikatury slovenskej odporúčam, aby naša právnická jednota na patričnom mieste zakročila, aby pri senáte slovenskom boli čím skôr sudcovské miesta obsadené.

Doista, otázka reorganizácie najvyššieho súdu reaktivovaním penzionovaných sudcov by bola len dočasne riešená, terajšiemu stavu ale by bolo okamžite odpomožené.

Očakávam s istotou, že v doľadnej dobe uskutoční sa niečo z unifikácie, zvlášť keď touto úlohou poverení budú vždy odborníci, právnici. Som presvedčený i tom, že na Slovensku prichodiaci českí sudcovia v krátkom čase stanú sa prvotriednymi znalcami i terajšieho slovenského práva a tunajších pomerov a tak eliminované budú ťažkosti, v ktorých sa dnes naše súdníctvo nachádza. A keď naše tu označené upozornenie bude na patričnom mieste vyslyšané, zachráni sa najväčšia opora nášho mladého štátu, zachráni sa pred poškodením naša judikatura.

II.

Z tejto príležitosti dovoľím si zmieniť sa i o jednotlivých zásadách doľného súdobníctva.

Podmienkou dobrého súdobníctva je presná odborná znalosť jednotlivých oddielov nášho práva. — Právnici, keď skončia svoje štúdiá, majú priemerne jednu a tú istú vzdelanosť odbornú. Táto okolnosť ale ešte neznačí, že v živote praktickom sa jednakým spôsobom uplatnia.

Veda právnická je tá najobširnejšia, a keď právnik i do životne študuje, ešte vždy nemôže tvrdiť o sebe, že je právnikom rovnako dobrým v každom obore. Dobrým právnikom byť neznamená len: poznať zákon, ale znamená poznať ho *vždy a v každom* právnom spore.

Je veľký rozdiel už i medzi dobrým sudcom a dobrým pravotárom a nemohol by som tvrdiť, že ten najlepší sudca bol by súčasne i najlepším pravotárom a opačne.

Dobrý sudca by sa mnohokrát sotva rozhodol ku prijatiu jednej, lebo druhej žaloby, ktorú pravotár s dobrým svedomím podá, a vice versa nechcel by som byť sudcom v daktorých pravotách, ktoré sám podám.

Odborne hájiť, a rozhodnúť spornú otázku je rozličná veda, ktorú možno len dlhou praxou si nadobudnúť.

A keď je odborná práca sudcovská a pravotárska rozličná, a keď vyžaduje rozdielnu vedu dobré súdnicstvo, a inú vedu dobré advokátstvo, tým viac vyžaduje odbornú vedu správne rozhodovanie v rozličných právnych odboroch. — Túto odbornú vedu si sudca len vtedy nadobudne, keď sa výlučne jedným odborom našej právnej vedy zaoberá.

Bez zvláštného a výlučného pestovania jednotlivých právnych odborov, niet dobrého súdnicstva a preto sudcovia naši majú byť už od svojej mladosti ako pestovatelia jedného odboru vychovaní, zvlášť najvyšší súd má byť tak reorganizovaný, aby každý odbor právnický mal svojich dokonalých odborníkov.

Odporúčam teda patričným činiteľom, sriadenie odborných senátov pri najvyššom súde, čo doteraz uskutočnené nebolo.

Látka otázky nášho súdnicstva je nekonečná. — Ďaleko by siahala moja úloha, keď bych sledoval myšlienky nad dokonalým súdnicstvom zvlášť v dnešnej dobe, keď sa pravoty množia a sudcov niet.

Známy je tento nedostatok právnikov i samému zákonodárstvu, ktoré pokúsilo sa už nariadením č. 480 zjednodušiť prácu sudcovskú v kriminálnych veciach. Chceme sa len zmieniť o ďalšom pokroku na tomto poli.

III.

Veľký pokrok znamenalo v súdnicstve zavedenie prostrednicstva a vylúčenie spisových právôt, zavedenie 3 a 5 členných senátov pri vyšších súdoch. — Veľkú tarchu snálo ministerské nariadenie sedriálnym a vyšším súdom, keď rozšírilo kompetenciu hodnoty s 2500 K na 5000 K. — Čo znamená ale tento pokrok v dnešnej dobe, keď pravoty sa zdesateronasobily a sudcov ubudlo?

Je to obľahčenie tarchy súdnicstva, keď tisíce a tisíce právôt prienieseme od sedrie na okresný súd?

Táto prenáška farchy sotva bude významná, keď nebude veci iným spôsobom odpomožené!

Márne sa budeme namáhať, keď ul'ahčíme sedriam a obťažíme okresné sudy! Pravota malého substratumu práve tak škodí malej existencii, ako pravota miliónová veľkému boháčovi, keď nebude na čas rozhodnutá.

Ideálny stav je: *judex in flagranti*. A keď chceme sa ku tomuto ideálnemu stavu priblížiť, nepostačí len rozšíriť obor najnižších sudcov, ale potrebné je, aby sudca sa venoval výlučne riešeniu väčších právnych otázok, a súdne veci, ktoré sú menšieho významu, nech sú ponechané súdnickým konceptným silám. Záležitosti, ktoré vyžadujú dl'a dnešného poriadku celého sudcu a nie sú charakteru sporného jako sú knihovné (pozemnoknižné) atď. záležitosti, ktoré i tak bývajú, dl'a návrhu vedúceho úradníka riešené, nech sa ponechajú týmto.

Kriminálne záležitosti, ku oboru okresného súdu pridelené, sú tak málo významné, že riešenie týchto sporov by mohlo byť sverené na konceptného úradníka súdneho, a notárov.

Vydanie platobného rozkazu, uzavretie dohody súdnej nevyžaduje sudcovskú vedu, tieto práce môže odbaviť aj konceptný úradník, čo keď by bolo na patričnom mieste za správne prijaté, znamenalo by uvoľnenie 2 sudcov pri každom okresnom súde.

Keďby sa táto zásada prijala, vtedy možno rozšíriť obor okresného súdu z 5000 kor. na 10.000 kor., lebo okresné sudy, nakoľko sú sudcovské miesta obsadené, by ovládaly prax sudcovskú, a sedriam by sa tiež ul'avilo.

Ďalšie obľahčenie vyšších súdov by znamenalo vylúčenie revízie pri dvoch shodných rozsudkoch, keď predmet sporu neprevyšuje hodnotu 2500 kor.; keď by apelláta bola vylúčená vo sporoch nižšej hodnoty než 250 Kč. Keď by sa vyrídila apelláta po hodnotu 500 kor. bez slovného pojednávania, atď.

Týmto spôsobom by sa práca nášho súdnictva zjednodušila.

IV.

Súdnictvu a právnemu životu vôbec hrozí veľké nebezpečie, tým, že nám schádza dorost právnický.

Pred vojnou boli lavice právnickej fakulty preplnené. Potrebné bolo zákonami hatiť dorost právnický, a madobudnutie právnického diplomu obťažovať požiadavkami, ktorým ťažko bolo vyhovieť.

Vojna požadovala najviac obetí od právnického sboru, mnohí a mnohí naši mladí kollegovia sa menavrátili.

A keď pozorujeme úradné miestnosti, či súdnické, či pravotárske, nikde nevidíme nádeje plné tváre mladých kol-

legov. Dlholeté štúdium právnické mnohých mladých našich kollegov odstránilo, ktorí prestúpili na iné povolanie.

Jediná naša právnická fakulta v Bratislave je mrtvá, naši slovenskí mladí právnici, ktorí sa rekrutujú zväčša z roľníckych rodín, nie sú v stave hradíť výlohy študovania v Prahe, následkom čoho mnohí dali sa do služieb iného povolania.

Táto právnická fakulta je našou najbolestnejšou ranou, ktorá sa ťažko zahojí, keď nepríde včas náprava.

Nech sa nehl'adí nato, máme-li profesorov. Máme docentov*) už teraz takých, ktorí by udržali niveau vedecké na bratislavskej fakulte, nech sa nehl'adí nato, či táto fakulta bude už od jej počiatku stáť na úrovni university pražskej, ale nech je postarano *okamžite* o to, *aby sme* s utvorením tejto fakulty bárs aj len pri účinnosti slabších sil *zachránili náš právnický dorost slovenský*, bez ktorého budeme zápasit nepredvídaný čas s neprekonateľnými ťažkosťami.

Rozhodne musíme žiadať *okamžité otvorenie slovenskej právnickej fakulty v Bratislave* a nesmieme sa skôr uspokojť, kým táto naša oprávnená požiadavka nebude splnená.

VI.

Hlavná príčina nedostatku mladých právnikov je aj to, že súdnictvo a právnici vo štátnych službách vôbec, sú jednej a tej istej služobnej pragmatike podrobení, ako iní úradníci, ktorých povolanie nevyžaduje tak namáhavé dlholecé štúdiá, ako právnické.

Nedostatok sudcov zapríčinil zvlášť ich biedny materiálny stav.

Táto vada môže zapríčiniť ohromné poškodenie stavu sudcovského, ktorý má byť materiálnych starostí prostý.

Nepristupnosť, nestrannosť, súdnictva a jeho vysoké morálne postavenie môžu byť len vtedy pred narušením zachránené, keď sudcovia budú primerane svojmu stavu za svoju službu odmenení.

Tento najcennejší základ dobrého súdnictva nesmie byť materiálnymi starosťami ohrozený, v ktorom naši sudcovia sa dnes nachádzajú.

Pre súdnický stav musí byť vypracovaná separátna pragmatika, a musia byť ich materiálne pomery, tak sriadené, aby sa cítili byť voľnými a neodvislými.

*) Písateľ zaiste myslí púhych lektorov, slabilitovaných docentov — pokiaľ vieme — Slovensko ešte nemá. Avšak bratia Češi by nám zaiste i v tejto veci mohli poskytnúť výdatnej pomoci.